
Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

A prousti gyenge ontológia és a kreatív destrukció

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

A GYENGE ONTOLÓGIA

A PROUSTI GYENGE ONTOLÓGIA ÉS A KREATÍV DESTRUKCIÓ

Az ontológiai choaching segít abban, hogy megtanítsuk a hozzánk fordulókat az idő kezelésére, vagyis arra, hogy sikeresen működjenek az idő eltüntetésének és magtálalásának játékában. Az idővel való bajoskodás különféle módozatait a legárnyaltabb és legkonkrétabb formában Proust regényfolyama ábrázolja, mely valójában egy tanulási folyamat bemutatása. A prousti ontológia felhasználása révén megvilágítjuk a choachee számára a különféle idők, és a kreatív romboláson alapuló tanulás közötti szoros összefüggést.

Proust szerint (vö. Deleuze, 2002) a tanulás során úgy tekintünk egy dologra vagy embertársunkra, mintha megfejtésre váró jelek hordozója lenne. Feladatunk, hogy kvázi-egyiptológusokként értelmezzük életének hieroglifáit.

Úgy véljük, hogy az Eltűnt idő nyomában a jelek különféle rendszereit tárja elénk, melyek eltérő szisztémákba szerveződnek. A rendszerek azért különböznek egymástól, mert sokféle típusba sorolható jelek különféle konfigurációi konstituálják őket, amelyek más-más módon fejthetők meg.

A regény egyik explicit ontológiával bíró világa a társasági életé, melyben a résztvevők viharos gyorsasággal hozzák létre a megfejtésre váró jeleket. Az társasági élet domíniuma különféle „alvilágokból” áll, melyekben eltérő módon termelik és fogyasztják a szimbólumokat. Az „ontológus” feladata, hogy megfejtse a különféle világokat létrehívó jeleket, és megértse, hogy kik és milyen módon irányítják a termelésüket. A társasági élet jelei a valódi gondolatok és cselekvések hiányát leplezik, intenzív termelésük arra szolgál, hogy elhitesse a résztvevőkkel, hogy valami érdeemes történik velük. Meg kell győzniük magukat és egymást, hogy a szórakozásra fordított idő nem semmittevés, hanem értelmes foglalatosság: a csevegések, flörtök

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

A prousti gyenge ontológia és a kreatív destrukció

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

fonalából szőtt hálóban szabadon szaladgáló pókokként, és nem az unalomtól vergődő legyekként léteznek. A társasági élet jelei tehát csak szimulálják, hogy önmagukon túl valami másra is vonatkoznak, például valódi gondolatokra és érzelmekre. Olyan szimbólumok, amelyek arra szolgálnak, hogy az idő elvesztegetésére szánt órákat legitimálják, a vergődést szabad szárnyalásként ábrázolják a résztvevők számára. A korabeli társaságok örökösei, a bulizók miközben született kamaszokként bőkezűen termelik a jeleket, megpróbálják örökre elfelejteni az időről szerzett minden addigi tudásukat. A zene lüktetése arra szolgál, hogy helyettesítse az idő elvesztegetéséből származó hiányt, a tánc célja nem az önkifejezésre, hanem az önelvesztésre irányuló vágy. A „hétvégi bulik” résztvevői kettős kötésben szenvedek, hiszen kötelezően jól kell érezniük magukat, miközben jól tudják, hogy a jó kedvet nem lehet akarni, csak szimulálni. A semmire sem vonatkozó jelek burjánzásának tehát éppen ez a magyarázata: az idő elvesztegetésének elleplezése gombnyomásra induló, jeltermelő boldogsággépezet tuningolása révén. Az elvesztegetett időben mindenki annyi évensé válhat, amennyinek érezni akarja magát, csupán el kell felejtene az időről való minden tudását, és meg kell tanulnia élvezni a boldogsággépezet által generált örömeket. Annál nehezebb született kamasszá válni, minél több tudást kell elfelejteni, vagyis az a személy igényel több semmitmondó jelet, aki relatíve sokat tud az időről. Egy valódi kamasz számára, aki kevés tudással bír a múltó időről, kevesebb szimuláció is elég „önmaga elfelejtéséhez”, mint egy középkorú embernek, akinek testén és lelkén már elkerülhetetlenül nyomot hagyott a rohanó idő. Aki született kamaszként „pörgősen” akar élni, tulajdonképpen abba az illúzióba ringatja magát, hogy ha az idő múlásánál gyorsabban él, akkor leghagyhatja az időt, is kívül kerülhet az öregedésre ítélték világán.

A társasági élet ontológiájában elmerülő coachee számára lehetővé válik, hogy Proust virtuális világa révén értelmezze saját élethelyzetét. Ez által jobban megértheti, hogy milyen motívumok indítanak valakit

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

A prousti gyenge ontológia és a kreatív destrukció

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

például negyven évesen arra, hogy megpróbáljon kilépni a múlt időnek kitett családi életéből (a gyerekek felnőnek, a társ egyre öregebb, vagyis minden arra utal, hogy az idő lassan, de elkerülhetetlenül folyik az öregség, majd a halál felé). A család a romboló idő metaforájává válik, olyan vonat, amely az elmúlás felé dőcög, sokan inkább kiugranak belőle, és felszállnak egy ellenkező irányba haladó szerelvényre. Természetesen vannak objektíve rossz házasságok, amelyeket nem érdemes fenntartani, és a válás valóban indokolt és ésszerű.

Amit társasági életről eddig írtunk, azt sugallhatja az olvasó számára, hogy az elvesztegetett idő semmire sem jó, nem lehet tanulni belőle. Pedig az üres jelek kibocsátásának rituális aktusai lehetővé teszik a társasági élet részvevői számára, hogy kvázi-vallásos élményben részesüljenek, valamint a rendszeren belülről tapasztalják a változás dinamikáját. „Mert a divat változik, hisz maga is a változás szükségletéből születik” (Proust, 1983, 9). A társasági élet segít felejteni, és az örökös változás kvázi-vallásos élményével ajándékoz meg. A társasági élet ontológiájának révén a hozzánk fordulókat megtanítjuk arra, hogy elfogadják saját múltó idejüket, hogy időlegesen kamasszá válva felnőttébb, énvészéreltebb személyek legyenek, mint valaha. „Az idő csak feledés és csak emlék”. Egyetértünk Borgessel, csak a felejtés és az emlékezés dialektikájának megértése segíthet abban, hogy az eltűnt idő nyomába szegődve a hozzánk fordulók megtalálják saját idejüket, és képesek legyenek strukturálni. Nagyon fontos, hogy a családi vonatból időnként együtt szálljanak ki a párok, és közösen mártózzanak meg a felejtés vizében, vagyis együtt éljék át a társasági élet örömeit, együtt értelmezzék a burjánzó jelek folyamatosan változó világát. A társasági élet prousti ontológiája elvezeti a coachee-t a kreatív destrukció megtapasztalásáig. A Massachusetts-módszer egyik sajátosság az, hogy a különféle ontológiákat arra használjuk, hogy explicit formában bemutassuk a coachee számára a kreatív rombolás művészetét. A kreatív destrukció oxymoron, hiszen két egymásnak ellentmondó (teremtés és rombolás)

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

A prousti gyenge ontológia és a kreatív destrukció

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

fogalomból álló kifejezés (Schumpeter, 1942/1947/1950; McCraw, 2007; Ritzer, 2009). A szókapcsolat sikerét annak köszönheti, hogy jól megragadja korunk feszültségteli, ellentmondásos viszonyait. A kreatív destrukció éppen homályossága miatt többféleképpen interpretálható. Ha úgy vagyunk kreatívak, hogy valami újat hozunk létre, akkor szükségképpen leromboljuk a régit. Minél több újat találunk ki (például elvállunk, új gyerekeket nemzünk új feleségnek) annál kevesebb régit hagyhatunk meg. A régi és az új kreatív kombinációja esetén (nem válunk el csak újrászójjuk kapcsolathálónkat) viszont kevesebb újításra és rombolásra van szükség. Ha kreatívan újrakombináljuk a régit, akkor az összetevőket nem, csak a konfigurációjukat kell újra cserélni és az elavultat lerombolni. A kreativitás megjelenését tehát valamilyen formában a rombolásé követi. A teremtés és rombolás egyensúlya kivételnek tekinthető, egy olyan dinamikus rendszerben, mint például a család vagy egyéb nagyobb szerveződés az információs társadalomban. A lényegét tekintve új és régi nehezen előre jelezhető módon újrarendeződő és felbomló viszonyrendszereket alkot. A ma még működő viselkedésmintázatok a rendszer szereplői számára, gyakran láthatatlanul, elavulttá válnak, és előre jelezhetetlen, hogy a régi és új milyen kombinációja lesz megint adaptív. A kreatív cselekedetek előre nem látható módon megváltoztatják a környezetet, amely szükségképpen olyan rombolásokat is előidézik, amit a teremtő szellem nem is akart. A kreativitás tehát olyan változásokat eredményez, amelyek negatív következményei csak nagyfokú kreativitás révén küszöbölhetők ki.

A kreatív destrukciónak lehet olyan olvasata is, mely szerint a rombolást követi a teremtés. A destrukció elsöpri a fennállót és helyet ad az újnak, mely csak akkor jöhet létre, ha megjelenik a kreativitás. Az adott rendszer lerombolása (mely lehet akaratlagos vagy akaratlan, külső vagy rendszeren belüli) korábban maladaptívnek tekintett viselkedéseket is preferálhat. A rombolás mértéke határozza meg az újdonság arányát. Egy válás a résztvevőket radikálisan új viselkedésmintázatok és vélekedések kidolgozására és

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

*A prousti gyenge ontológia és
a kreatív destrukció*

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

elfogadására készíti, amit gyakran szeretnének megspórolni a résztvevők. A lehető legtöbbet akarjuk megtartani a régi repertoárunkból, mivel ez tűnik a legolcsóbb befektetésnek. Ugyanakkor kevésbé valószínű, hogy radikálisan új élethelyzetekben sokat megőrizhetünk a régi dolgainkból, kidobásra ítélt vélekedés- és viselkedés-kacatáinkból. Az a közhiedelem, mely szerint az új automatikusan követi a lerombolt régit, merő tévedés, mely sok második házasság felbomlásához, vagy új, sikeresnek ígérkező, élethelyzet kudarcához vezet.

A társasági élet prousti ontológiája lehetővé teszi a kreatív dekonstrukció bemutatását a chochee számára.

A társasági élet kreatív a semmitmondó jelek intenzív termelésében, melynek révén lerombol mindenféle értelmes gondolatra és cselekvésre irányuló igényt. A gondolkodás és értelmes cselekvés teljes hiánya viszont olyan mennyiségű semmitmondó jel kibocsátást követeli, amelyre egyszerűen nincs mód. Ekkor a társasági élet prousti ontológiája át kell hogy adja a helyét a szerelemnek. A semmi sem vonatkozó jelek létrehozása és értelmezése az elvesztegetett időben végbemenő kreativitás megnyilvánulása, mely az által teremt valami újat, hogy a jelek uralhatatlanságára, a változás dinamikájára irányítja a társasági élet szereplőinek figyelmét, amire azzal reagálnak, hogy újabb semmitmondó jelek termelésével akaratlanul előidéznek a káoszt, amely elől a szerelem világába menekülnek.

A prousti regényfolyam másik explicit módon bemutatott ontológiája a szerelemé. Proust szerint, ha valakibe szerelmesek leszünk, akkor az általa kibocsátott jelek révén egyedivé, megismételhetetlenné tesszük. A szerelmes fogékonyvá válik arra, hogy szerelmese jeleit kreatív módon befogadja, értelmezze, ami arra készíti, hogy lerombolja a korábbi kapcsolatait által kialakított

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

A prousti gyenge ontológia és a kreatív destrukció

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

sztereotípiákat. A szerelem is kreatív destrukcióra indít bennünket, egyszerre építő és romboló.

A Ferenczi A szerelem tudománya című kis írásában, bár a kifejezést nyilván nem ismerte, nagyon plasztikusan írja le a szerelmet mint kreatív destrukciót.

[a] férfi és a nő közötti vonzalom nem osztható maradék nélkül a kéjérzet fogalmával, hanem ezzel párhuzamosan, sőt e nélkül is hatalmas pszichikai erőket tesz szabaddá, melyeknek romboló és építő tevékenysége az egyént és a fajt cselekvőképessége tetőpontján mutatja be (Ferenczi, 1997,5).

Ferenczi úgy véli, hogy a szerelem az egészség és a betegség határmezsgyéjén található, vagyis a kreatív destrukció feszültségéből születik. A szerelem az egészséges lelkületű embert is az illúziók, súlyosabb esetben a hallucinációk fogságába ejti. A szerelmessel való együttlét a boldogság és a képzelőerő szabad szárnyalásának ideje, vagyis a megnövekedett kreativitásé, a tőle való elszakadás viszont gyakran a romboló, féltékeny gondolatoké. A kreatív rombolás persze mindkét helyzetben jelen van, csak egyik szituációban nagyobb teret kap a teremtés, a másikban a destrukció. A szerelem együtt jár a féltékenységgel, vagyis a másik kizárólagos birtoklásának szorongató igényével. A coaching során a prousti ontológia révén tudatosítjuk a choachee számára, hogy a szerelem nem más, mint egymás autonómiájának kreatív destrukciója. Proust ennek művészetére tanítja a világába tévedő kreatív módon destruktív olvasót.

Proust szerint a szeretett lény számunkra ismeretlen, titokzatos és megfejtésre váró világok sokaságát rejt magában. A szerelem

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

*A prousti gyenge ontológia és
a kreatív destrukció*

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

tehát tényleg kreatív destrukcióra sarkall: a szerelmesünkben rejtező világok újrateremtő aktusát a korábban megismert régi világok rombolása kíséri. A régi kapcsolataink ódon világait annál intenzívebben romboljuk, minél eredetibb világok konstruálása indít jelenlegi szerelmünk. „Ezért leszünk oly könnyen szerelmesek azokba a nőkbe, akik nem a mi >>világunkból << valók, és nem is az eseteink.” (Deleuze, 2002, 13).

A szerelem egyik ellentmondása abból származik, hogy a szeretett lény jeleinek értelmezése során olyan világokkal vagyunk kénytelenek szembesülni, amelyeket másokkal alkotott meg, amelyekben eleinte idegenként mozgunk, és szorongással töltenek el kedvesünk múltjának árnyalatait. Kezdetben valójában ők ezeknek a távoli világoknak a valódi lakói és mi csupán megtúrt idegenekként mozgunk bennük. E világok kreatív rekonstrukciója, és újrateremtése együtt jár a bennük élősködő árnyakkal való küzdelemmel, vagyis a kezük munkájának legalább részleges lerombolásával. Minden szerelmes együtt szeretné világait megalkotni kedvesével, és mivel ez lehetetlen, kreatív rombolóként viszonyulnak hozzájuk. Kezdetben a szeretett lény viselkedését ezek a számunkra idegen és ellenséges világok határozzák meg, az első testi együttlétek során egyben kukkolók is vagyunk, hiszen kedvesünk mozdulatai, reakciói, sóhajai, sikoltásai a múltbéli kapcsolatokban kialakult mintázatok, nem nekünk szólnak, örököltük őket. A kapcsolat elmélyülése során közösen romboljuk le és építjük újjá ezeket az örökölt reakciókat a kreatív destrukció révén. Az újabb és újabb rövid távú kapcsolatokat keresők egyrészt azt élvezik, hogy kukkolhatnak, másrészt azt, hogy ezekben a világokban örök idegenekként poroszkálhatnak, mint például a macaroni-western magányos hősei. A szerelem tatárjai lovas nomádokként átviharznak egymás világain, amit meg tudnak

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

A prousti gyenge ontológia és a kreatív destrukció

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

kaparintani azt elviszik, képletesen felgyűjtják, aztán tovább állnak. A vándorlás vadromantikája keretez minden szerelmet: az idegen világokon jég hidegen és részvétlenül átlovagolni, vagy szembeszállni a múlt árnyaival, és szerelmesünkkel közösen új világokat építene a régi romjaiból, csupán ez a két alternatíva létezik. A szerető létmódja nem más, mint ezeknek a nomád portyáknak a megismételhető lehetősége: behatolni egy idegen világba, amelyben mindent úgy hagyunk, ahogy van. Az ilyen szerető hasonló működik, mint Wittgenstein szerint a filozófia: mindent úgy hagy, ahogy van. Jacques Attali A nomád ember című könyvében azt bizonyítja meggyőzően, hogy az ember örök kalandor, utazások szülötte, és lételeme a vándorlás. A korabeli szkítákhoz, a hunokhoz és magyarokhoz hasonlóan az információs társadalom embere is arra vágyik, hogy új elektromos „horizonok libbenjenek eléje”. Az ember eleve nomádnak születik, minden, az emberiség számára, fontos dolgot (tűz, nyelv, vallás, állattenyésztés, lovaglás, mezőgazdaság, csillagászat, matematika, kerék, hajózás, demokrácia, kohászat, kereskedelem, zene, művészetek stb.) a nomádoknak köszönhetünk. A nomádok ajándékoztak meg bennünket a szenvedélyes szerelemmel is.

A nomád hódítóval szemben a letelepült életmódra áhító szerelmes féltékeny a másik azon világaira, amelyeket nem vele hozott létre, és amelyet a jövőben nem együtt teremtenek meg. A féltékenység arra készlet, hogy a szeretett lény jelei mögé hatolva leleplezzük őt. Kiderüljön, hogy a világait létrehozó árnyak közül néhányan még élnek, és hogy nem csupán velünk akarja átélni a közös teremtés szerelmi aktusait. Proust szerint a szeretett lény jelei azért hazugok, mert bár nekünk szánják őket, mégis olyan világokból származnak, amelyek nem nekünk készültek. Gesztusai, mozdulatai, ölelései, szavai olyan ajándékokhoz

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

*A prousti gyenge ontológia és
a kreatív destrukció*

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

hasonlítanak, amiket eredetileg nem nekünk szántak. A szerelem jelei a társaságval szemben nem üresek, gondolatokat és cselekvéseket helyettesítő eszközök, hanem olyan ismeretlen világokra vonatkoznak, amelyek egyrészt idegenek, másrészt eleve megismerhetetlenek számunkra. „A szeretett lény hazugságai a szerelem hieroglifái” (Deleuze, 2002, 15), melyek totális megfejtése szétrombolná a szerelmet. Megértés helyett a kreatív rombolás az egyetlen út a szerelem elmélyítéséhez, ezeknek az idegen világoknak az otthonossá tételéhez. Az idegen világokban való kóborlás során az elveszett idő jeleit értelmezgetjük, csak a kreatív destrukció révén eredhetünk az eltűnt idő nyomába. A közös lelki világok építése kísérlet a megtalált időben való együttélésre. Az elvesztegetett idő igazságai sem érdektelenek azonban: megértjük milyen idegen világokban vándorló kívülállónak lenni, aki mindent racionálisan szemrevételez, az érdekesebb részleteket megjegyzi és tanul belőlük. Ezek a tapasztalatok segíthetnek a magány elviselésében, különféle, ismeretlen kultúrákban való eligazodásban, valódi szerelmesünk régi világainak kreatív destrukciójában.

A szerelmesek tehát megtanulják egymás világait lerombolni és újjáépíteni „hatalmas pszichikai erőket” mozgósítva. Egyszerre Kőműves Kelemenek és befalazott feleségek. A szerelmi házasságok hosszútávon történő fenntartásához a nőnek egyszerre kell vonzó, elrablása váró, vadító nomád asszonynak, és otthonteremtő, a letelepült életmóddal kompatibilis kvázi-anyának, társnak, barátnak, hűséges szeretőnek maradnia. A férjnek mint megbízható férfitársnak és apának hitelesen és érdekesen el kell játszania (időről időre) a nomád hódító szerepét is. Azok a házasságok, amelyekben a férj nem rabolja el újra és újra a felségét, halálra vannak ítélve.

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

A prousti gyenge ontológia és a kreatív destrukció

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

A Proust által létrehozott harmadik explicit ontológiával rendelkező világ a képzettársításoké, melynek létrehozása és fenntartása a mi olvasatunkban szintén a kreatív destrukció révén történik. Az érzéki minőségek, különféle benyomások arra indítanak bennünket, hogy szokatlan kombinálásuk révén elszakadjunk a korábban berögzült asszociációinktól. Ilyenkor az érzéki tulajdonságok elválnak azoktól a tárgyaktól, amelyeket szokásosan jelölnek, és más, szintén szabadon lebegő, impressziókkal vagy tárgyakkal kapcsolódnak össze. Az így létrehívott jelkomplexumot azután megpróbáljuk megfejteni, melynek eredményeképpen másként látjuk a világot, mint addig. A kreativitás itt abban áll, hogy először is képessé válunk arra, hogy szabadon eloldjuk a jeleket azoktól a tárgyaktól, amelyeket eredendően jelölnek, és új módon kombináljuk őket, ezt követően pedig innovatív értelmezéseit adjuk az általunk létrehozott új jelkombinációknak. E folyamat során elkerülhetetlenül le kell rombolnunk a megszokott, mechanisztikussá vált asszociációs gépezeteinket. Itt mindig fennáll a kudarc lehetősége, vagyis az, hogy visszatérünk a jól bevált automatizmusainkhoz, és úgy kapcsoljuk egybe benyomásainkat, mint ahogy korábban már megszoktuk. Az elbeszélő számára a madleine nevű sütemény visszaidézi elveszett combray-i gyerekkorát.

tea mellé anyám egy kis madeleine-nek nevezett süteményt hozatott, amelynek kicsi, dundi formája mintha csak egy rovátkás kagylóhéjba lenne kisütve. S mindjárt, szinte gépiesen, fáradtan az egyhangú naptól s egy szomorú holnap távlatától, ajkamhoz emeltem egy kanál teát, amelybe előtte már beáztattam egy darabka süteményt. De abban a pillanatban, amikor ez a korty tea, a sütemény elázott morzsáival keverve, odaért

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

A prousti gyenge ontológia és a kreatív destrukció

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

az ínyemhez, megremegtem, mert úgy éreztem, hogy rendkívüli dolog történik bennem. Bűvös öröm áradt el rajtam, elszigetelt mindentől, és még csak az okát sem tudtam. Azonnal közömbössé tett az élet minden fordulata iránt, a sorcsapásokat hatástalanná, az életnek rövidegét egyszerű káprázattá változtatta, éppúgy, mint a szerelem, s mint hogyha csak megtöltött volna valami értékes esszenciával: jobban mondva, az esszencia nem bennem volt, én voltam az (Proust, 1983a, 55).

Az elbeszélő részletesen bemutatja azt az asszociációs folyamatot, amelynek kiinduló forrása a teába mártott sütemény, és végpontja a regényhős esszenciális énjének felfedezése, pontosabban megkonstruálása. Proust azt sugallja az olvasó számára, hogy bármikor bekövetkezhet a csoda, nem kellene ahhoz különleges utazások, óriási előkészületek, hanem csupán nyitott, kreatív személyiségre van szükség, aki képes lerombolni a régi énjét vagy énjét és élvezni az újat, az által, hogy a kreatív destrukció révén elszakad berögzült szokásaitól, gépies mechanizmusaitól.

Proust nagyon pontosan ábrázolja azt a pillanatot alatt bekövetkező változást, amely – a mindennapi rutint előidéző, és az abból származó szomorúságból, valamint az élet értelmetlenségének kényszerű elfogadásából – hirtelen kiragadja az elbeszélőt és elvezeti önmaga lényegéhez. Az anyja valószínűleg szokásához híven, vagyis begyakorolt automatizmusaitól vezérelve hozott neki teát és süteményt. Ezt követően a regényhős gépiesen belemártotta a teába, majd automatikusan a szájába vett egy kanállal. Amint a süteményt megízlelte, az esztétikai benyomás hatására, egészen váratlanul csoda

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

*A prousti gyenge ontológia és
a kreatív destrukció*

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

történt. „Bűvös öröm áradt el rajtam, elszigetelt mindentől, és még csak az okát sem tudtam.” A megszokáson alapuló oksági lánc hirtelen elszakad, a mindennapjait gépiesen és motiválatlanul élő, az életet értelmetlennek vélő gyerek, hirtelen úgy látja magát, mint aki képes kiszakadni ebből a semmibe vezető determinációból, és a szabad asszociációk révén elérkezik önmaga értékes középpontjának felfedezéséig vagy megkonstruálásáig. A teába mártott madleine „az életnek rövidségét egyszerű káprázattá változtatta, éppúgy, mint a szerelem, s mint hogyha csak megtöltött volna valami értékes esszenciával: jobban mondva, az esszencia nem bennem volt, én voltam az”. A történetmondó ént persze meg kell különböztetnünk az eseményt átélő empirikus éntől. A narrátor visszaemlékezése egyben művészi rekonstrukciója, utólagos értelmezése a gyermek élményének. Az elbeszélő az által képes megtalálni az eltűnt időt, hogy esztétikai dimenzióba emeli, műalkotássá alakítja. A műalkotás a megtalált idő terepuma, ahonnan visszanézve jól láthatók az eltűnt idő nyomai. Az eltűnt idő nyomában paradoxonra épül, mely értelmezésünk szerint a kreatív destrukció alete (a rombolás egyben teremtés és fordítva): mikor az elbeszélő megtalálja az időt, akkor rögtön elveszíti, és amikor elveszíti, akkor megtalálja. Mikor a sütemény ízének hatására az empirikus én elkezd értelmezni a jeleket, még nem találja az eltűnt időt, hiszen a furcsa jelek interpretációja rövidebb hosszabb megszakításokkal egészen addig tart, amíg az elbeszélő én mint művész képes esztétikai rendbe állítva értelmezni azokat. Ez a tanulási folyamat viszont annak a gyereknek (az empirikus ének) a megtalált idejéhez vezet, aki már nincs jelen, csak mint az elbeszélő én képzelete által létrehívott fikció. A narrátor saját idejét ugyanúgy vesztegeti,

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

A prousti gyenge ontológia és a kreatív destrukció

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

mint gyerekkori énje, mindaddig, amíg művészete értelmezésének végére nem ér, ami lehetetlen, hiszen a végtelen önreflexióra még számára sincs mód. Ugyanakkor az életet művészetté tenni magasabb rendű idő elvesztegetés, mint a társasági élet és a szerelem. Proust szerint a kreatív destrukció legmagasabb rendű formája az alkotás, mellyel saját életétünket szuverén módon megkonstruáljuk. Úgy véli, azzá kell válnunk „akik ténylegesen vagyunk”, de ez nem azt jelenti, hogy azzá, „akik ténylegesen mindig is voltunk” hanem „akivé annak az ízlésnek a megteremtése során váltunk, amellyel végül megítéljük magunkat” (Rorty, 1994, 116). Belső világaink és a hozzájuk tartozó énjünk kreatív destrukciója egészen halálunkig tart, anélkül, hogy lenne rá bármilyen esélyünk, hogy megvonjuk életünk végső mérlegét, hiszen ehhez, a halálunk után is élnünk kellene. Jacques Attali Az első nap a halálom után című regényében éppen erre a szituációra leflektál. „Odamegyek a mozdulatlan testhez, közelebbről megnézem. Kár tagadni, nyilvánvalóan az enyém. (...) Ma reggel nem ébredtem föl. Halott vagyok. Kezdődik hát az első nap a halálom után (...) Ami nekem a halálom utáni első nap, az másoknak tengernyi gond” (Attali, 1992, 47).

A hiábavalóság érzése csak akkor hatalmasodhat el rajtunk – állítja Proust – ha a kreatív öndestrukcióinkból származó én- és világleírásoknál valami nagyobb, végsőt, szükségszerűt és totálisat akarunk. Kozmopolita nomádokként az eltűnt idő nyomába eredni, ez a számunkra rendelt kaland, amely lehetővé teszi, hogy újratereptsük pusztulásra és feledésre ítélt világainkat. Mielőtt meglágyul az agyunk, megőrülünk, vagy meghalunk, számtalan lehetőségünk adódik arra, hogy a társasági élet, a szerelem vagy a szabad

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

*A prousti gyenge ontológia és
a kreatív destrukció*

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

képzettársítások révén kreatívan leromboljuk önmagunkat. A mi olvasatunkban Proust szerint magasztosabb célunk nem is lehet, mint hogy letelepült nomádokként, ironikusan nézzünk szembe életünk esetlegességével, időnk múlásával, elkerülhetetlen halálunkkal.

Az ontológiai coaching során az elmélet azonnal gyakorlattá válik. A coaching kiindulópontjaként a hozzánk fordulóknak bemutatjuk a három (általunk rekonstruál) prousti ontológiát. A következő alkalomra el kell olvasniuk könyvünk jelen fejezetét, amely lehetővé teszi, hogy az első alkalommal ismertett világokat közösen értelmezzük. A coaching azzal folytatódik, hogy az ontológiák explicitté tételéhez nélkülözhetetlen, általunk kijelölt, regényrészleteket otthon fel kell dolgozniuk. Proust szövegeit olyan virtuális tereként használjuk, amelyekbe a hozzánk forduló a saját valóságukból ki-be sétálhatnak, vagyis a kreatív rombolást lehetővé tévő tükörként funkcionálnak a coaching során. Olvasatunk szerint a regényfolyam a különféle ontológiákban (társaság, szerelem, szabad asszociáció) történő tanulásként mint kreatív destrukciónak a leírása. Vagyis értelmezésünk a következő fogalmi metaforára épül: az élet tanulás, a tanulás kreatív destrukció. A coachee-k fő feladata ezt követően, hogy az általunk bemutatott fogalmi metaforát kiterjesszék, kidolgozzák, kritikusan szembe helyezkedjenek vele és újrakomponálják, mindezt azzal a céllal, hogy saját életük kreatív rombolására használják. Értelmezésünkben a három ontológia a személyeket és az időket különféleképpen teremtő és romboló gépezetként működik, melyek „használatát” sajátítják el a hozzánk forduló. Így lehetővé válik, hogy az életüket működtető különféle mechanizmusokat is

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

*A prousti gyenge ontológia és
a kreatív destrukció*

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

hasonlóképpen képesek legyenek kreatívan lerombolni, és sikeresen részt vállalni az idő eltűntetésének és megtalálásának izgalmas, mindhalálíg tartó, játékában.